

Σημειωτική και διδασκαλία της λογοτεχνίας

Ελένη Χοντολίδου

Τμήμα Φιλοσοφίας & Παιδαγωγικής Α.Π.Θ.

hodol@edlit.auth.gr

<https://doi.org/10.26262/cfxr-2k45>

Περίληψη

Η δυσκολία κατανόησης της ποίησης –και μάλιστα της σύγχρονης– είναι ένας από τους σημαντικότερους λόγους αμηχανίας των διδασκόντων τόσο στην Πρωτοβάθμια όσο και στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. «Τι θέλει να πει ο ποιητής;» είναι η φράση που έχει στοιχειώσει την εκπαιδευτική ιστορία όλων μας. Διδάσκω τη διδασκαλία της λογοτεχνίας τα τελευταία 40 χρόνια και έχω πειστεί ότι η Σημειωτική και συγκεκριμένα οι ιστοπίες του Algirdas Julien Greimas είναι μία ασφαλής μέθοδος να προσεγγίσουν οι εκπαιδευτικοί στην τάξη τους τη «δυσνόητη» ποίηση. Δημιουργούμε ομάδες λέξεων για τις οποίες αναγνωρίζουμε κοινό σημασιολογικό περιεχόμενο (ιστοπίες). Το σημασιολογικό σύμπαν του κειμένου αποκαλύπτεται σταδιακά μέσω της αναζήτησης ευρύτερων εννοιολογικών πεδίων-κωδίκων για την υπαγωγή των ιστοπιών μας. Η σημειωτική μας ανάλυση παίρνει το χαρακτήρα κοινωνιοσημειωτικής εξέτασης διαμορφούμενων λόγων (discourses) και το ακατανόητο ποίημα παίρνει νόημα. Θα επιχειρήσω την προσέγγιση ενός ποιήματος για μικρά και ένα για μεγαλύτερα παιδιά.

Λέξεις κλειδιά: Διδασκαλία λογοτεχνίας, Greimas, ιστοπίες

1. Διδασκαλία της γλώσσας και λογοτεχνία

Η γλώσσα είναι αντικείμενο της επιστήμης της Γλωσσολογίας, επιστήμης με *ισχυρή ταξινόμηση* στον χώρο των επιστημών γενικότερα, αλλά ειδικότερα των Κοινωνικών Επιστημών. Η ταξινόμηση αναφέρεται στον βαθμό της διαφύλαξης συνόρων μεταξύ περιεχομένων, εν προκειμένω της επιστήμης της Γλωσσολογίας και των άλλων Κοινωνικών επιστημών.

Από την εποχή που ο Saussure εδραίωσε την επιστήμη της *Γλωσσολογίας* δεν είναι εύκολο να αμφισβητηθεί τι είναι η Γλωσσολογία και δεν υπάρχει αμηχανία τουλάχιστον σχετικά με το τι **δεν** είναι Γλωσσολογία. Το κύρος της επιστήμης της Γλωσσο-

λογίας είναι υψηλό, τόσο στο εξωτερικό όσο και στην Ελλάδα και επιβεβαιώνεται από την ύπαρξη επιστημονικών περιοδικών και παγκόσμιων συνεδρίων με διεθνή απήχηση. Παρ' όλο που στη χώρα μας η σύγχρονη Γλωσσολογία άργησε να αναπτυχθεί, άρχισε ωστόσο να διδάσκεται συστηματικά από την περιφέρεια (Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης) και συμπάρεσυρε το κέντρο (Πανεπιστήμιο Αθηνών) πολύ αργότερα.

Η επιστήμη της *Νεότερης Ελληνικής Φιλολογίας*, ο κατά τεκμήριο επιστημονικός χώρος της λογοτεχνίας, στη χώρα μας άργησε πολύ να αυτονομηθεί από την Κλασική Φιλολογία και να αποκτήσει τη δική της υπόσταση. Η αυτονόμηση αυτή έγινε καθώς ανέπτυξε τα δικά της μεθοδολογικά εργαλεία. Είναι γνωστό πως όσοι φιλόλογοι διδάσκουν νεοελληνική λογοτεχνία στο σχολείο δεν την έχουν αναγκαστικά σπουδάσει –τουλάχιστον με επάρκεια– στο Πανεπιστήμιο.

Συνεπώς, η Νεότερη Ελληνική Φιλολογία είναι μια επιστήμη με *ασθενέστερη ταξινόμηση από αυτήν της Γλωσσολογίας* (πολύ συχνά δεν είναι σαφές τι **δεν** είναι φιλολογική μελέτη και τι συνιστά αυστηρά φιλολογική μελέτη) και λιγότερο κύρος από την Κλασική Φιλολογία, λ.χ. στο χώρο των Ανθρωπιστικών Σπουδών, όπου ακόμη η σκιά των κλασικών γραμμάτων είναι βαριά. Στον διεθνή χώρο, βεβαίως, τα πράγματα δεν είναι ακριβώς έτσι γιατί οι έδρες ή τα Τμήματα της Φιλολογίας (ή ορθότερα των σύγχρονων γλωσσών) είναι πολύ ισχυρότερα και η λογοτεχνία είναι ισάξια –και πολλές φορές ισχυρότερη ως αντικείμενο– από την Κλασική Φιλολογία. (Επιστήμες της Αγωγής→ «παιδαγωγικοποιούν» Γλωσσολογία και Φιλολογία (Νεότερη Ελληνική για την Ελλάδα).

Από την επιστημονική κοινότητα αναπλαισιώνονται οι γνώσεις των επιστημών αυτών στον χώρο ο οποίος επιχειρεί να κάνει την επιστημονική κοινότητα να συνομιλήσει με το σχολείο, δηλαδή τις επιστήμες εκείνες της Αγωγής που ασχολούνται με τη γλώσσα και τη λογοτεχνία.

Ο χώρος της *Εκπαιδευτικής Γλωσσολογίας* (Educational Linguistics) είναι ένας χώρος με ισχυρή ταξινόμηση στον χώρο των Επιστημών της Αγωγής. Από πολύ νωρίς (στη σύντομη εννοείται ιστορία αυτών των Επιστημών, δηλαδή από τα μέσα του προηγούμενου αιώνα) τον κλάδο αυτόν έχουν υπηρετήσει και έχουν γονιμοποιήσει με μια πολύ ενδιαφέρουσα προβληματική ονόματα του κύρους του Peter Widdowson, του Michael Stubbs, του André Martinet, του James Britton.

Έχουν αναπτυχθεί μοντέλα γλωσσικής διδασκαλίας, έχουν πραγματοποιηθεί πολύ σημαντικές έρευνες σε διάφορους τομείς της διδασκαλίας της γλώσσας και υπάρχει ένας συνεχής διάλογος στην επιστημονική κοινότητα, η οποία άλλοτε ευκολότερα και άλλοτε δυσκολότερα έχει αποδεχτεί την Εκπαιδευτική Γλωσσολογία και αυτούς που την υπηρετούν στους κόλπους της.

Αντίθετα, στον χώρο της διδασκαλίας της λογοτεχνίας τα πράγματα είναι διαφορετικά και έχουμε ένα πεδίο με σαφέστερα ασθενή ταξινόμηση. Εδώ είναι χαρακτηριστικό πως δεν υπάρχει καν διακεκριμένο *όνομα* για τον κλάδο, ούτε φυσικά και επιστήμη που να θεραπεύει με επιστημονική αυστηρότητα –αντίστοιχη με αυ-

τήν της Εκπαιδευτικής Γλωσσολογίας– τη διδασκαλία της λογοτεχνίας. Η έλλειψη αυτή καθόλου δεν σημαίνει πως δεν εκπονούνται ενδιαφέροντα προγράμματα διδασκαλίας, δεν συγγράφονται ενδιαφέρουσες μελέτες και δεν υπάρχει μια έντονη συζήτηση στη σχετική –ανοριοθέτητη έστω– επιστημονική κοινότητα.

2. Παραδοχές για τη διδασκαλία γλώσσας και λογοτεχνίας

Παραθέτω κάποιες παραδοχές σχετικές με το θέμα που μας απασχολεί:

- η συζήτηση μοιάζει να είναι μονόδρομοι μονόλογοι
- το αντικείμενο παρουσιάζεται χαλαρά (έως και καθόλου) οριοθετημένο,
- οι επιστήμονες που ασχολούνται με τον χώρο αυτόν το κάνουν ως πάρεργο στο κύριο έργο τους,
- δεν υπάρχει επιστημονικό περιοδικό που να καλύπτει τον χώρο με τρόπο αντίστοιχο του χώρου της Εκπαιδευτικής Γλωσσολογίας ούτε διεθνή συνέδρια με το αντίστοιχο κύρος
- δεν υπάρχουν στον χώρο ανεπτυγμένες σπουδές διακριτές από άλλα συναφή αντικείμενα· η διδασκαλία της λογοτεχνίας είναι ένα από τα διδασκόμενα αντικείμενα σε προγράμματα μεταπτυχιακών σπουδών, αλλά δεν οδηγεί σε αυτόνομες σπουδές, όπως λ.χ. η Εκπαιδευτική Γλωσσολογία.
- τον χώρο της διδασκαλίας της λογοτεχνίας υπηρετούν περισσότερο εν ενεργεία εκπαιδευτικοί και λιγότερο επιστήμονες και ερευνητές των σύγχρονων γλωσσών, με αποτέλεσμα το κύρος του κλάδου να είναι χαμηλότερο από αυτό της Εκπαιδευτικής Γλωσσολογίας
- τα περιοδικά που φιλοξενούν άρθρα στον χώρο της διδασκαλίας της λογοτεχνίας αλλά και τα συνέδρια των εκπαιδευτικών με το αντίστοιχο θέμα, καλούν ως επίτιμους ομιλητές ή αρθρογράφους έγκυρους πανεπιστημιακούς ερευνητές που ως πάρεργο και στη σχόλη τους εντρυφούν στον χώρο που συνδέει την επιστήμη τους με τη διδασκαλία της λογοτεχνίας στο σχολείο.
- ο χώρος που υπηρετεί τη διδασκαλία της λογοτεχνίας ονομάζεται με περισσή αμηχανία *Διδασκαλία της Λογοτεχνίας* ή *Διδακτική της Λογοτεχνίας* ή ακόμη χειρότερα (στο παρελθόν) *Ειδική Διδακτική για το μάθημα της λογοτεχνίας*.
- η διάκριση που επικρατούσε παλαιότερα, αυτή της *Γενικής Διδακτικής* και της *Ειδικής Διδακτικής* είναι ξεπερασμένη και πίσω από αυτήν λανθάνει η αντίληψη ότι η διδακτική μεθοδολογία ενός γνωστικού αντικειμένου δεν πηγάζει από τη φύση του επιστημονικού αντικειμένου και την επιστημονική του μέθοδο αλλά από τη διδακτική μεθοδολογία (τη Γενική Διδακτική) γενικώς.
- σήμερα μιλούμε για διδακτική μεθοδολογία του κάθε γνωστικού αντικειμένου και, φυσικά, η μεθοδολογία αυτή είναι σύμφυτη με την επιστημονική φύση και την επιστημονική μέθοδο του κάθε χώρου του επιστητού.

Όλοι αυτοί οι όροι είναι προβληματικοί, καθώς δεν οριοθετούν και δεν συγκροτούν ένα επιστημονικό πεδίο στις Επιστήμες της Αγωγής, παρά περιγράφουν με τρόπο χαλαρό και μη συστηματικό μια σειρά πρακτικών, όπως: «υποδειγματικές» (sic!) διδασκαλίες

- συνταγές, αφόρητα πληκτικούς καταλόγους οδηγιών για τη διδασκαλία λογοτεχνικών κειμένων από ειδικούς του κλάδου. Οι διδασκαλίες αυτές σήμερα ονομάζονται *παραδειγματικές* ή στη χειρότερη περίπτωση *δειγματικές*, αναγνωρίζοντας πως δεν μπορεί να λειτουργήσουν ως *υπόδειγμα* για άλλους εκπαιδευτικούς σε διαφορετικές συνθήκες και με άλλους μαθητές από αυτούς της παραδειγματικής διδασκαλίας.
- από παράδοση οι νεοελληνιστές μας δεν ασχολήθηκαν με την «παιδαγωγικοποίηση» της επιστήμης τους και δεν ενδιαφέρθηκαν να τη συγκροτήσουν σε έναν ανεξάρτητο επιστημονικό κλάδο, όπως οι συνάδελφοί τους γλωσσολόγοι.
- περιφρονούν τη σύνδεση επιστήμης και σχολείου καθώς τη θεωρούν αποκλειστικό καθήκον της έμπνευσης του κάθε εκπαιδευτικού και όχι συστηματική μαθητεία που οφείλουν να παρέχουν οι ίδιοι στο χώρο που τέμνει την επιστήμη τους και τις Επιστήμες της Αγωγής. Ακόμη και τις λίγες φορές που αποπειράθηκαν τη σύνδεση αυτή (Νεότερης Ελληνικής Φιλολογίας και σχολείου) το έκαναν με σχολαστικότητα που απομάκρυνε τους εν ενεργεία εκπαιδευτικούς.
- υπάρχει μια ανομολόγητη απαξίωση του χώρου των Επιστημών της Αγωγής (*των Παιδαγωγικών!* όπως λανθασμένα αποκαλείται η Παιδαγωγική) που εν μέρει οφείλεται στο προφίλ κάποιων από τους ανθρώπους που υπηρέτησαν στο χώρο αυτόν στο παρελθόν, στα κρίσιμα εκείνα χρόνια που διαμορφώνεται η φυσιογνωμία και τίθενται οι βάσεις ενός επιστημονικού κλάδου.
- οι άνθρωποι που κατελάμβαναν τις πανεπιστημιακές έδρες της Παιδαγωγικής δεν διέθεταν ειδικές παιδαγωγικές σπουδές (ήταν λ.χ. φιλόσοφοι) και, άλλες φορές, το πρώτο τους πτυχίο ήταν από το χώρο των Παιδαγωγικών Ακαδημιών, με τις επιπτώσεις που μπορεί να έχει αυτό στην επαρχιώτικης νοοτροπίας ελληνική κοινωνία.
- η απαξίωση αυτή είναι δυνατό να οφείλεται και στη χαμηλή ποιότητα του παραγόμενου έργου από τους παλιούς παιδαγωγούς, έργου που συνήθως εξαντλούνταν στη μηχανιστική και άκριτη μεταφορά θεωριών από το εξωτερικό στη χώρα μας.

Τα ελάχιστα μαθήματα που προσφέρουν τα Τμήματα Νεοελληνικών Σπουδών προς την κατεύθυνση της σύνδεσης της επιστήμης της Νεότερης Ελληνικής Φιλολογίας και της διδασκαλίας της λογοτεχνίας στο σχολείο δεν προκύπτουν ως αποτέλεσμα προγραμματισμού των Τμημάτων αλλά ως δεύτερη και περιφερειακή απασχόληση των διδασκόντων.

- δεν είναι τυχαίο πως δεν υπάρχουν θέσεις διδασκαλίας της λογοτεχνίας στις Φιλοσοφικές Σχολές. Εκεί όπου υπάρχουν παραπλήσιες θέσεις είναι τα Παιδαγωγικά Τμήματα Δασκάλων και Νηπιαγωγών (όπου υπάρχουν και θέσεις *Παιδικής Λογοτεχνίας*)
- αυτό υπογραμμίζει ακόμη περισσότερο την ασθενή ταξινόμηση του κλάδου, καθώς τα νέα σχετικά Παιδαγωγικά Τμήματα παλεύουν ακόμη να ισχυροποιήσουν την πολυ-επιστημονική τους φυσιογνωμία και να κατοχυρώσουν τη θέση τους στην ελληνική ακαδημαϊκή κοινότητα.
- είναι πολύ ενδιαφέρον να διαπιστώσει κανείς πως ο επιστημονικός χώρος της Παιδικής Λογοτεχνίας τόσο στο εξωτερικό όσο και στη χώρα μας είναι σαφώς οριοθετημένος, οδηγεί σε εξειδικευμένες σπουδές, διαθέτει τα δικά του περιοδικά και οργανώνει συνέδρια αποκλειστικά παιδικής λογοτεχνίας.
- ο επιστημονικός χώρος της Νεοελληνικής Φιλολογίας όχι μόνο δεν προσφέρεται για ανάπτυξη του κλάδου της διδασκαλίας της λογοτεχνίας, αλλά ακόμη περισσότερο, βλάπτει το πεδίο της διδασκαλίας της λογοτεχνίας καθώς –εμμέσως πλην σαφώς– προκρίνει μια άποψη για τη λογοτεχνία εντελώς γνωσιοκεντρική και προσκολλημένη στον *λογοτεχνικό κανόνα* (τα «υψηλά» κείμενα που πρέπει να διδαχθούν οι μαθητές), μακριά από κάθε παιδοκεντρική αντίληψη περί διδασκαλίας και από τα πραγματικά ενδιαφέροντα των μαθητών.
- όταν τα Τμήματα Νεοελληνικών Σπουδών και οι διδάσκοντές τους άρχισαν να φέρνουν στον ελληνικό χώρο τις σύγχρονες θεωρίες της λογοτεχνίας και συγκεκριμένα τις στρουκτουραλιστικές θεωρίες, κατ' αρχήν φάνηκε ότι η συνάντηση αυτών των θεωριών με τη διδασκαλία της λογοτεχνίας στο σχολείο θα ήταν μια συνάντηση ευτυχής.
- πολύ γρήγορα οι θεωρίες αυτές «παιδαγωγικοποιήθηκαν» και άρχισαν να χρησιμοποιούνται από τον χώρο των αρθογράφων στα περιοδικά για φιλόλογους, υπομνηματίζοντας, αναλύοντας και ερμηνεύοντας τα λογοτεχνικά κείμενα που διδάσκονται στο σχολείο.
- οι εξαιρέσεις λιγοστές, όπως λ.χ. αυτή του Ροντάρι στο περίφημο και χρησιμότητα βιβλίο του *Η Γραμματική της φαντασίας* ή της Κάριν Boklund-Λαγοπούλου όπου η παιδαγωγικοποίηση των θεωριών (της ανάλυσης των μαγικών παραμυθιών του Vladimir Propp και της προσέγγισης του Greimas αντίστοιχα) γίνεται με τρόπο σοβαρό χωρίς να υποτιμά τους εκπαιδευτικούς και συγχρόνως με σεβασμό στη θεωρία αλλά και τους μαθητές και τις μαθήτριες.
- οι άλλες περιπτώσεις στην πλειοψηφία τους συνιστούν υπερ-απλούστευση της θεωρίας και κακό συνταγολόγιο (λ.χ. ο σχολικός στρουκτουραλισμός!). Έτσι, ο παλιός θολός «φιλολογισμός» που αφήνει τα πράγματα στο ταλέντο και τη διαίσθηση του εκπαιδευτικού αντικαταστάθηκε από τον σύγχρονο, στείρο και ανούσιο «παιδαγωγισμό».

Η δυσκολία κατανόησης της ποίησης –και μάλιστα της σύγχρονης– είναι ένας από τους σημαντικότερους λόγους αμηχανίας των διδασκόντων τόσο στην Πρωτοβάθμια όσο και στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. «Τι θέλει να πει ο ποιητής;» είναι η φράση που έχει στοιχειώσει την εκπαιδευτική ιστορία όλων μας. Διδάσκω τη διδασκαλία της λογοτεχνίας τα τελευταία 40 χρόνια και έχω πειστεί ότι η Σημειωτική λ.χ. οι ισοτοπίες του Algirdas Julien Greimas είναι μία ασφαλής μέθοδος να προσεγγίσουν οι εκπαιδευτικοί στην τάξη τους τη «δυσνόητη» ποίηση. Δημιουργούμε ομάδες λέξεων για τις οποίες αναγνωρίζουμε κοινό σημασιολογικό περιεχόμενο (ισοτοπίες). Το σημασιολογικό σύμπαν του κειμένου αποκαλύπτεται σταδιακά μέσω της αναζήτησης ευρύτερων εννοιολογικών πεδίων-κωδίκων για την υπαγωγή των ισοτοπιών μας. Η σημειωτική μας ανάλυση παίρνει το χαρακτήρα κοινωνιοσημειωτικής εξέτασης διαμορφούμενων λόγων (discourses) και το ακατανόητο ποίημα παίρνει νόημα. Θα επιχειρήσω την προσέγγιση ενός ποιήματος για μικρά και ίσως μεγαλύτερα παιδιά.

Ας δούμε ένα παράδειγμα απόπειρας χρήσης της θεωρίας σε ένα παιδικό μεν, «δύσκολο» όμως ποίημα του Γιάννη Ρίτσου από τη συλλογή *Παιχνίδια τ' ουρανού και του νερού*¹

Είπε: Θ' ανάψω εφτά φωτιές στη νύχτα,
εφτά νερά θα δέσω στα μαλλιά σου, εφτά
βδομάδες θα νηστέψω το τραγούδι.
Τ' άσπρο άλογο μονάχα θα κρατήσω
να φέγγει από γυαλί και φως ο αγέρας.

Έφυγε καβαλάρης, και το Σάββατο
γύρισε παντρεμένος μ' ένα σύννεφο.
Την Κυριακή, κοκκίνισαν τα μήλα.

Ισοτοπίες

αριθμοί	χρώματα	μέρες	ίππος	φωτεινότητα	πράξεις	χαρά
εφτά φωτιές	άσπρο άλογο	Σάββατο	άλογο	νύχτα ≠ φως, φέγγει	είπε	τραγούδι
εφτά νερά	κοκκίνισαν (τα μήλα)	Κυριακή	καβαλάρης	ανάψω	έφυγε≠ γύρισε	παντρεμένος
εφτά βδομάδες				γυαλί	θα δέσω	σύννεφο
				αέρας	θα νηστέψω	
				σύννεφο	θα κρατήσω	
					θα ανάψω	

1. Σύντομα ποιήματα, με απρόοπτους ρυθμούς και ρίμες. Παιχνιδίσματα της ποίησης σ' έναν κόσμο χαρούμενο ή λυπημένο, φωτεινό, για μικρούς και μεγάλους. Χαρισμένα στο Φωτούλη και στην Έρη.

Αναζητούμε συσχετισμούς ανάμεσα στις ομάδες των ισοτοπιών στην προσπάθειά μας να συγκροτήσουμε το σημασιολογικό σύμπαν του ποιήματος.

- Εκείνος τα κάνει όλα ≠ εκείνη δέχεται αυτά που της κάνει στα μαλλιά της και την παντρεύεται
- Ισοτοπία ημερών + ισοτοπία χαράς = κώδικας γαμήλιας τελετής
- Ισοτοπία χρώματος + ισοτοπία φωτεινότητας = κώδικας ευφροσύνης
- Ισοτοπία ίππου + ισοτοπία πράξεων = κώδικας αρρενωπότητας
- Ισοτοπία αριθμών + ισοτοπία ημερών = κώδικας παράδοσης

Συντελείται παραδοσιακός γάμος με χαρά και φως μεταξύ γενναίου άνδρα ιππέα και σιωπηλής γυναίκας

Ακόμη, μπορούμε να εμπλέξουμε τους μαθητές με τις παρακάτω ασκήσεις που φαίνονται γραμματικές αλλά δεν είναι μόνον αυτό.

1. Συμπληρώστε τον παρακάτω πίνακα:

ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ	ΡΗΜΑ
εγώ	ανάψω
	δέσω
	νηστέψω
	κρατήσω
αυτά	κοκκίνισαν
αυτός	είπε
	έφυγε
	γύρισε
	φέγγει

2. Γράψτε τα ουσιαστικά του ποιήματος. Κάποια από αυτά συνοδεύονται από επίθετα. Γράψτε τα δίπλα στα ουσιαστικά. Σε όσα ουσιαστικά δεν υπάρχουν επίθετα συμπληρώστε εσείς ένα.

φωτιές	εφτά
νερά	εφτά
βδομάδες	εφτά
άλογο	άσπρο
νύχτα	
μαλλιά	
τραγούδι	
γυαλί	
φως	
αέρας	
καβαλάρης	
παντρεμένος	
σύννεφο	

3. Ποιο είναι το υποκείμενο του ρήματος «είπε»; Υπάρχει μέσα στο κείμενο; «Στα μαλλιά σου». Σε ποιον αναφέρεται το «σου»;
4. Στο ποίημα μπορούμε να διακρίνουμε μια ομάδα μια ομάδα λέξεων που σχετίζεται με τη φωτεινότητα. Γράψτε τις λέξεις αυτές. Με ποιά λέξη μέσα στο ποίημα είναι αντίθετες;

φως
 ανάψω
 φωτιές ≠ νύχτα
 άσπρο
 φέγγει
5. «Εφτά νερά θα δέσω στα μαλλιά σου»
 «γύρισε παντρεμένος μ' ένα σύννεφο»
 «την Κυριακή κοκκίνισαν τα μήλα»
 Τι σου λένε αυτές οι φράσεις;
6. Σου αρέσει το ποίημα και γιατί;
7. Με βάση το ποίημα αυτό γράψε ένα δικό σου κείμενο, ότι θέλεις (πεζό, ποίημα, παραμύθι...). Αν θέλεις, μπορείς να φτιάξεις μια ζωγραφιά.
8. Μπορείς να ντύσεις το ποίημα με μουσική γνωστή ή και δική σου.

Βιβλιογραφία

-
- Boklund-Λαγοπούλου, Κάριν (1982). «Οι σύγχρονες μέθοδοι ανάλυσης λογοτεχνικών κειμένων», *Φιλολόγος*, 29, 145-162.
- Boklund-Λαγοπούλου, Κάριν (1986). «Η ανάλυση κειμένων: θεωρία, και εφαρμογή», ΠΕΦ/Σεμινάριο 5: γλώσσα και εκπαίδευση, 99-116
- Greimas, A. J. (1984). *Structural semantics: an attempt at a method* / tran. D. McDow-ell et al./εισαγωγή R. Schleifer. London: University of Nebraska Press.
- Greimas. A.J. & J. Courtes (1982). *Semiotics and language: an analytical dictionary* / μτφ. L. Crist κ.ά. Bloomington: Indiana University Press.
- Χοντολίδου, Ελένη (1999). «Εισαγωγή στην έννοια της πολυτροπικότητας», *Γλωσσικός Υπολογιστής*, 1(1), 115-118.
- Χοντολίδου, Ελένη «Τα προσκλητήρια γάμου ως κειμενικό είδος», *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα Πρακτικά της 24ης ετήσιας του Τομέα Γλωσσολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης 9-11 Μαΐου 2003*. Θεσσαλονίκη, 2004, 786-797.

Χοντολίδου, Ελένη «‘Αρίστης εμφανίσεως, καλής οικογενείας’: μεγάλες προσδοκίες, μικρές αγγελίες ο λόγος και η γλώσσα των μικρών αγγελιών για γνωριμίες», στο Περίκλης Πολίτης (2008) επιμ. *Ο λόγος της μαζικής επικοινωνίας: το ελληνικό παράδειγμα*. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών-Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη, 518-537.

Abstract

Eleni Hodolidou

Semiotics and the teaching of literature

The difficulty of understanding poetry –and indeed contemporary poetry– is one of the most important reasons for the embarrassment of teachers in both Primary and Secondary Education. “What does the poet mean to say;” is the phrase that has haunted Greek educational history. I have been teaching literature for the last 40 years and I am convinced that Semiotics and specifically the isotopies of Algirdas Julien Greimas is a safe method for teachers to approach “incomprehensible” poetry in their classroom. We create groups of words for which we recognize common semantic content (*isotopies*). The semantic universe of the text is gradually revealed through the search for wider conceptual fields-codes into which our isotopies are incorporated. Our semiotic analysis takes the character of a sociosemiotic examination of structured discourses and the incomprehensible poem takes on meaning. I will attempt the approach of one poem for young children and one for older children.

Key-words: Literature teaching, Greimas, isotopies